

МАКІЯН Д. Г.,

здобувач наукового ступеню
доктора філософії,
аспірант відділу проблем модернізації
господарського права та законодавства
(Інститут економіко-правових
досліджень
Національної академії наук України)

УДК 346.545/546

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.22>

ВПЛИВ КОНКУРЕНТНОГО ПРАВА ЯК ЕЛЕМЕНТ ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В МЕЖАХ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню правового закріплення цілей та принципів сталого розвитку, як вектору розвитку держави та суспільства, та впливу конкурентного права на подібне правове регулювання.

В ході здійснення дослідження автором визначено беззаперечний зв'язок між такими поняттями та явищами як «правова доктрина України», «принципи та цілі сталого розвитку», а також вплив на них сучасного конкурентного права та його модернізації.

Так, в результаті наукової роботи автор відзначає, що:

1. Першочерговим визначальним критерієм впровадження принципів сталого розвитку в законодавство України є відповідність таких принципів умовам правової доктрини України. Наявність великої кількості досліджень, які передбачають значну ефективність запровадження сталого розвитку в напрями правової політики України свідчать про те, що таке запровадження є загальною потребою сучасного суспільства, яке дозволить визначити основоположні орієнтири розвитку у довгостроковій, середньостроковій та короткостроковій перспективі.

2. Таке впровадження має відповідати вимогам належної взаємоузгодженості та передбачати чіткі показники, за якими будуть визначатися результати дотримання політики сталого розвитку в окремих сферах життя суспільства, а відповідні особи нестимуть, в тому числі, юридичну відповідальність за належний результат.

3. Задля належного впровадження відповідних принципів, загальнонаціональний орієнтир сталого розвитку слід нормативно закріпити на рівні Основного Закону, який, в свою чергу, однією із своїх функцій несе загальне визначення орієнтирів здійснення державного управління та політики, порядок досягнення та відповідного моніторингу яких в подальшому уточнюється на рівні закону України.

4. Вплив конкурентного права на впровадження принципів сталого розвитку складно переоцінити. Це пов'язано з тим, що будь-яка національна стратегія в будь-якому разі обов'язково має враховувати економічну політику. При цьому, науковцями вже неодноразово відзначався прямо пропорційний зв'язок між рівнем розвитку захисту конкуренції з загальними показниками ефективності економічної політики. Вказане підтверджується тим, що дотримання високого рівню захисту економічної конкуренції вже було закріплено в імперативному порядку в «Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженій Указом Президента України від 12.01.2015 № 5/2015, а також передбачається більш

актуалізованою Національною доповіддю «Цілі сталого розвитку: Україна» (2017). Також такі положення кореспондуються з відповідними напрацюваннями на Саміті ООН з питань сталого розвитку, який відбувся у 2015 році.

Ключові слова: господарське право, конкурентне право, правова доктрина, принципи сталого розвитку, нормативно-правове закріплення, вплив конкурентного права, закріплення принципів сталого розвитку, закріплення цілей сталого розвитку.

Makiyan D. G. The influence of competition law as an element of the sustainable development strategy implementation within the modern legal doctrine of Ukraine

The article is devoted to the study of the legal implementation of the goals and principles of sustainable development as a vector for the development of the state and society, as well as the impact of competition law on such legal regulation.

In the course of the research, the author has identified an undeniable connection between such concepts as "legal doctrine of Ukraine", "principles and goals of sustainable development", as well as the influence of modern competition law, including its modernization, on them.

Thus, as a result of the scientific work, the author notes that:

1. The primary determining criterion for the introduction of the principles of sustainable development into the legislation of Ukraine is the compliance of such principles with the conditions of the legal doctrine of Ukraine. The presence of a large number of studies predicting the significant effectiveness of the introduction of sustainable development into the legal policy of Ukraine indicates that such introduction is an urgent need of modern society, which will allow determining the fundamental guidelines of development in the long-term, medium-term and short-term perspective.

2. Such implementation must meet the requirements of proper coordination and provide with clear indicators that will determine the results of compliance with the policy of sustainable development in specific spheres of society, and the relevant persons will bear the legal responsibility for the proper result.

3. In order to properly implement the relevant principles, the national guideline for sustainable development should be normatively established at the level of the Basic Law, which, in turn, has as one of its functions the general definition of guidelines for the implementation of public administration and policy, the procedure for achieving and corresponding monitoring of which is further shall be specified by the laws of Ukraine.

4. The impact of competition law on the implementation of the principles of sustainable development is difficult to overestimate. This is due to the fact that any national strategy must in any case take into account economic policy. At the same time, scientists have repeatedly noted a directly proportional relationship between the level of development of competition protection and general indicators of the effectiveness of economic policy. This is confirmed by the fact that compliance with a high level of protection of economic competition has already been established in an imperative manner in the "Sustainable Development Strategy "Ukraine-2020", approved by the Decree of the President of Ukraine dated January 12, 2015 No. 5/2015, and is also provided for by the more updated National Report "Goals of sustainable development: Ukraine" (2017). Also, such provisions correspond with the relevant developments at the UN Summit on Sustainable Development held in 2015.

Key words: economic law, competition law, legal doctrine, principles of sustainable development, regulatory and legal consolidation, influence of competition law, consolidation of principles of sustainable development, consolidation of goals of sustainable development.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Глобальні світові погляди на ефективність розвитку та модернізації правового регулювання суспільних відносин у сфері економіки останнім часом набувають рис довгострокового (5 і більше років) планування на відміну від середньострокового (2–5 років). Це фактично підтверджується як організацією Саміту тисячоліття у 2000 році, так і Саміту ООН з питань сталого розвитку, який у свою чергу відбувся вже у 2015 році [1]. У результаті кожного з цих самітів були представлені п'ятнадцятирічні плани розвитку економіки як у світовому форматі, так і в регіональному. Очевидно, що кожний з цих планів додатково у своєму змісті мав посилення й на необхідність правового забезпечення порядку та можливостей здійснення тих чи інших реформ, що мають такі цілі наблизити до реальності. Не кажучи вже й про те, що такі плани були затверджені *de facto* та *de jure* міжнародними угодами та документами.

На наше глибоке переконання, такі без перебільшення історичні факти вочевидь надають приклад того, що такі сфери суспільних відносин як економіка та право мають та дійсно є дуже глибоко взаємопов'язаними. Це обґрунтовується тим, що історично доведено прямо пропорційний зв'язок між рівнем економічного розвитку суспільства та дотриманням ним принципів правової держави. Що додатково доводиться й найбільшою ефективністю саме демократичних держав, які дотримуються подібних принципів якнайкраще.

При цьому, загальний курс з теорії права та держави вказує на те, що швидкість розвитку суспільних відносин, та відповідно їх регулювання, є більш повільною порівняно зі швидкістю розвитку технологій, який мають безпосередній вплив на економічні чинники. В цьому контексті слід зазначити, що впровадження здійснення довгострокового глобального планування покликане, серед іншого, й на вирішення цієї проблеми. Оскільки при плануванні держави-учасниці самітів також представляють власні дорожні карти досягнення цілей розвитку, які також враховують використання найсучасніших інструментів та технологій, що дозволяє впроваджувати нові правові норми у законодавство держав-учасниць та ділитися взаємним досвідом їх запровадження з метою належного та ефективного використання сучасних досягнень науки.

Одним з найяскравіших прикладів цього є співпраця урядів України та Естонії стосовно модернізації та розвитку законодавства першої у сфері надання електронних довірчих послуг та впровадження моделі електронного уряду [2]. Ефективність ж такої міжнародної співпраці обґрунтовується прийняттям Указу Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 про ухвалення «Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», де у пункті п'ятому розділу III прямо вказується такий напрям розвитку України [3]. Багато з надбань того співробітництва ми можемо вже сьогодні спостерігати на власні очі, що підтверджується рівнем доступу українського суспільства до адміністративних, банківських та інших послуг онлайн – який часто-густо перевершує і європейські країни.

У цьому зв'язку цікавим представляється, що в абзаці третьому вказаного пункту, а також пункту шостого розділу III Стратегії, визначається й необхідність удосконалення господарсько-правового регулювання законодавства України шляхом гармонізації останнього із законодавством Європейського Союзу. Важливість побудування конкурентоздатної економіки також неодноразово відзначається і у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» від 2017 року [4].

Найбільшим індикатором того, наразі наша держава перебуває на порозі серйозної антимонопольної реформи є кількість профільних законопроектів, що перебувають на розгляді Верховної Ради України. Зокрема, їх три: Проект закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо конкуренційно-антимонопольної реформи» №2730 [5]; Проект закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України» № 5431 [6].

З огляду на вказане вище впливає, що реформування конкурентного права є назрілим питанням, в тому числі в контексті цілей сталого розвитку, що стоять перед Україною, а якість запроваджуваних змін потребує неабиякої уваги вітчизняних вчених через довгострокові наслідки запланованої реформи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості розвитку та модернізації господарського законодавства України, в тому числі, у безпосередньому зв'язку з принципами сталого розвитку розглядалися у наукових працях Мамутова В.К., Устименка В.М., Джабраїлова Р.А., Знаменського Г.Л., О.П. Подцерковного, Новікової В.С., Бурика З.М., Коваленко А.О., Шаповалової О.В. та інших вчених. Безумовно, що результати досліджень вказаних вчених є винятковими, але, в силу великої змістовності та новизни аспектів цієї тематики, окремі питання останньої ще потребують додаткового аналізу та вивчення з метою забезпечення найефективнішого побудування правових механізмів впровадження принципів сталого розвитку в Україні, в тому числі, і у сфері конкурентного права.

Мета статті – визначити особливості впливу норм конкурентного права на впровадження в Україні принципів та завдань сталого розвитку та шляхів їх модернізації й удосконалення в умовах сучасної правової доктрини України в цьому контексті.

Виклад основного матеріалу. Задля досягнення вказаної вище мети перш за все необхідно вивчити сучасні науково-правові підходи до визначення таких термінів як «стратегія сталого розвитку», «сучасна правова доктрина України» та, відповідно до такого дослідження, виокремити можливості впливу господарського права та інституту конкурентного права на формування вказаних вище правових явищ та термінів.

Так, Андрій Коваленко, в одній з власних наукових робіт комплексно вивчив та визначив підходи до запровадження стратегії сталого розвитку в Україні за період її сучасної незалежності. Зокрема, науковцем вивчається чимало спроб уряду та законодавця встановити певні принципи розвитку як в регіонах, так і національному масштабі. Україна задекларувала своє прагнення впроваджувати принцип сталого розвитку, приєднавшись до міжнародних програмних документів у цій сфері на Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 р.), XIX спеціальній сесії Генеральної Асамблеї ООН (1997 р.), Всесвітньому саміті із сталого розвитку в Йоганнесбурзі (2002 р.) [8]. Хоча напрям дотримання принципів сталого розвитку в Україні досі не закріплений в Основному Законі.

Взагалі, станом на час написання цієї наукової роботи, вказана термінологія використовується лише в наступних нормативно-правових актах:

- Постанова Верховної Ради України «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» від 05.03.1998 № 188/98-ВР;
- Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів» від 24.12.1999 № 1359-XIV;
- Закон України «Про Генеральну схему планування території України» від 07.02.2002 № 3059-III;
- Закон України «Про екологічну мережу України» від 24.06.2004 № 1864-IV;
- Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 № 2411-VI;
- Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», затверджена Указом Президента України від 12.01.2015 № 5/2015;
- Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 № 722/2019.

Але в той же час, вказані вище нормативно-правові акти лише опосередковано визначають принципи сталого розвитку без чіткого визначення їх меж та порядку дотримання або політичної відповідальності за їх порушення. Більше того, термінологія «сталий розвиток» використовується не системно та за відсутності будь-якого узгодження між вказаними законодавчими актами.

Цікавим виявляється, що суб'єктами законодавчої ініціативи також неодноразово здійснювалися спроби встановлення загальних та комплексних правил стосовно визначення та дотримання принципів сталого розвитку в Україні на рівні закону. Так, у 2001 р. в парламенті було зареєстровано проекти: Закону України про Концепцію сталого розвитку України та Закону України про Концепцію переходу України до сталого розвитку. Обидва законопро-

екти не було підтримано в 2002 р. У 2004 р. було зареєстровано проект Постанови про Концепцію переходу України до сталого розвитку, яка також не була підтримана парламентом у 2005 році.

У 2006 р. в парламенті було зареєстровано проект Постанови про парламентські слухання «Про транскордонне співробітництво України та сталий соціально-економічний розвиток регіонів України, що межують з країнами Євросоюзу». Однак у 2007 р. цей проект було відкликано. У 2009 р. було зареєстровано проект Постанови про проведення парламентських слухань на тему «Про Основні засади сталого розвитку України на 2010–2020 роки», однак у тому ж році цей проект було відхилено парламентом.

Отже, як визначається науковцем: *«На сучасному етапі для забезпечення процесу переходу до сталого розвитку більш ефективним є задіяння внутрішніх нормативно-правових механізмів держави, ніж договірних відносин на міжнародному рівні. Тому побудова належних нормативно-правових механізмів забезпечення сталого розвитку пропонується з урахуванням таких аспектів»*: імперативне визначення концептуальних принципів та сталого розвитку України та їх належного дотримання на рівні Основного Закону; досягнення консенсусу у науковому визначенні вказаних вище понять; розвиток законодавства в контексті встановлення належних механізмів дотримання принципів сталого розвитку. При цьому, пропонується реалізація вказаного вище, серед іншого, шляхом затвердження відповідного концептуального документа постановою Верховної Ради або Уряду України [8].

На наше глибоке переконання вказані напрацювання мають велике науково-прикладне значення та потребують подальшого їх використання у майбутньому вивченні такого економіко-правового явища як впровадження сталого розвитку в Україні. Також в цьому контексті на увагу заслуговує й дослідження Бурика З.М. [15]. В той же час, прийняті нормативно-правові акти протягом 2015-2019 років вже власне формують концептуальний підхід до визначення та функцій принципів сталого розвитку, про необхідність яких вказує попередній автор.

Підсумовуючи вказане вище, можна обґрунтовано визначити, що принципи сталого розвитку мають бути законодавчо закріплені нормативно-правовим актом вищої юридичної сили (тобто, на рівні закону), а також підтверджуватися загальним концептуальним встановленням такого напрямку розвитку в Основному Законі. При цьому, такий акт має відповідним чином визначати мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України, які в подальшому мають підтримуватися комплексним запровадженням та дотриманням вказаних напрямів розвитку у законодавчих напрацюваннях та шляхом модернізації вже встановлених норм та правил поведінки суспільства. Як-от на прикладі господарського законодавства пропонується Новіковою В.С. – шляхом узгодження загальних принципів господарювання в Україні, які містяться у статті 6 Господарського кодексу України з затвердженими принципами сталого розвитку [10].

З іншої сторони, за нашим глибоким переконанням, наразі сучасними науковцями недостатньо уваги приділяється необхідності вивчення можливості застосування принципів сталого розвитку саме в умовах сучасної правової доктрини України. В цьому контексті перш за все слід звернутися до науково-правових напрацювань юридичної наукової спільноти у сфері вивчення поняття «правова доктрина» та її сучасного стану в Україні. В цій сфері звертаємо увагу на змістовні напрацювання Євграфової Є.П. та Семеніхіна І.В. Зокрема, останнім у власному дисертаційному дослідженні визначається: *«Правова доктрина – це зумовлена характером політико-правової культури суспільства система ідей та наукових поглядів на право, актуальні напрямки розвитку правової системи, які визначаються юридичною спільнотою і є концептуальним підґрунтям нормотворчої, правозастосовної і правотлумачної діяльності»* [11]. При цьому, вивчення впливу сучасної правової доктрини України в тематиці цієї наукової роботи також обґрунтовується тим, що, за переконанням Семеніхіна І.В. з яким ми погоджуємося: *«У вітчизняній правовій доктрині, як і будь-якій іншій національній доктрині, закладено певний генетичний код, що десятиліттями, навіть*

століттями, формувався під дією внутрішніх і зовнішніх чинників. Тому одні юридичні конструкції, теорії, принципи, отримуючи визнання та підтримку, сприймаються державно-правовою практикою, а інші приречені на відторгнення як чужорідні тіла у разі їх примусової «трансплантації» [12].

В той же час Євграфовою Є.П. змістовно визначається джерело формування правової доктрини та її безпосереднє прикладне значення як: «Поява в науці нової доктрини починається з висування оригінальних ідей щодо розв'язання певних проблем права і держави, навколо яких відбувається процес формування відповідної теорії або вчення. У даному контексті яскравим прикладом є розроблена в 60–70-х роках минулого століття проф. В. Горшеневим науково-правова доктрина «широкого» розуміння юридичного процесу, яка спочатку була піддана гострій критиці і не була сприйнята більшістю юридичної спільноти. Але з часом ідеї цієї доктрини поступово набирали більшої, а сьогодні є загальновизначальною теорією процесуального права, науковим фактом» [13].

Отже, комплексний аналіз зазначених вище напрацювань дає змогу визначити, що принципи сталого розвитку є тими самими ідеями, які при майбутньому правовому закріпленні, мають на меті розв'язати таку проблему права і держави як визначення довгострокової стратегії розвитку української економіки, зокрема, та в загальному – державності, що виступатиме подальшим орієнтиром для українського суспільства на шляху до високих економічних показників та запровадження найвищого рівня соціальної, екологічної, правової тощо захищеності громадян держави.

В той же час зазначаємо, що відповідно до статей 1, 8 Основного Закону, Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, в якій закріплюється й діє верховенство права. Подібне визначення спрямованості державного регулювання правил поведінки в суспільстві та практика сучасного правозастосування дає підстави стверджувати, що правова доктрина України, як держави, здебільшого відноситься до системи позитивного права *lex posit*, але в деяких випадках й набуває рис природного права *lex naturalis*, – оскільки ряд правових норм запроваджуються й використовуються на базі поняття права, що походить від природи (право на життя, зайняття підприємницькою діяльністю, право свободи слова, пересування тощо).

На даному етапі науково-правового розвитку правової доктрини України можна з впевненістю вказувати на те, що принципи сталого розвитку вже перебувають у ретельному дослідженні наукової спільноти, а також навіть у стані запровадження в систему законодавства України. При цьому, ми переконані, що запровадження стратегічних шляхів розвитку суспільства й державності все ж таки слід більше відносити до природного права на самовизначення, ніж позитивного права, виключним джерелом якого є держава та її примус. Більше того, самий такий вектор розвитку національної правової системи є закономірним для держави, суспільство якої наразі проходить через війну, яка має всі передумови для визначення як національно-визвольна, а отже – виступатиме потужним стимулом розвитку *lex naturalis* в Україні.

Наразі ж, як впливає із зазначеного вище в межах цієї наукової роботи, в системі законодавства України вже традиційно складається підхід концептуального визначення порядку та шляхів запровадження принципів сталого розвитку в Україні на рівні указів Президента України – як-от Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», затверджена Указом Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 або Указ Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 № 722/2019. Як слушно підкреслюється Р.А. Джабраїловим, за умов сучасного правового регулювання відповідальним за національну стратегію сталого розвитку має бути Президент. Саме він, згідно з Конституцією України, є гарантом національної безпеки держави (ст. 106 Конституції України). Складовою останньої, як впливає зі статті 1 Закону України «Про основи національної безпеки України», є забезпечення сталого розвитку [14]. Однак проблема, яку було визначено у наукових працях Андрія Коваленко, так і не вирішена, а шляхи модернізації господарського законодавства, запропоновані Новіковою В.С., в цьому контексті так і не запроваджені.

На наше переконання, вказане свідчить про необхідність доопрацювання такої системи не тільки на рівні її реалізації, але й законодавчого закріплення, в тому числі на рівні спеціального закону України, що також включатиме гармонізацію подібного регулювання і з Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, яка за власним статусом є міжнародним договором.

В контексті ж економічного напрямку сталого розвитку України найбільш важливим є запровадження відповідних удосконалень у Господарський кодекс України та суміжні правові норми, які в подальшому мають визначати принцип побудування та ведення підприємницької діяльності з урахуванням стратегічного довгострокового напрямку дії принципів сталого розвитку, які також включають в себе підтримання належного конкурентного «клімату». Це дозволить відійти від практики заохочення досягнення короткострокових дивідендів від підприємницької діяльності, яка, на прикладі малого та середньо бізнесу в межах певної юридичної особи, найчастіше триває від одного року до п'яти, – та може підштовхувати підприємців до здійснення недобросовісної конкуренції. Таким чином, ці питання безпосередньо торкаються й побудування здорового та належного конкурентного середовища, – а отже визначають важливість оцінки впливу конкурентного права на досягнення цілей та дотримання принципів сталого розвитку.

Так, вже у статті 5 Господарського кодексу України (надалі за текстом – ГК України), законодавець визначає, що конституційні основи правового господарського порядку в Україні становлять, серед іншого, забезпечення державою захисту конкуренції у підприємницькій діяльності, недопущення зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірного обмеження конкуренції та недобросовісної конкуренції, визначення правил конкуренції та норм антимонопольного регулювання виключно законом.

У статті ж 18 ГК України, одним з основоположних принципів регулювання господарської діяльності в Україні встановлюється обмеження монополізму та сприяння змагальності у сфері господарювання. А при подальшому вивченні цього нормативно-правового акту ще не раз можна помітити відображення впливу цього принципу на загальний характер регулювання цього закону.

Вже на даному етапі аналізу можна стверджувати, що законодавець концептуально визначив, що захист конкуренції в Україні є одним з головних орієнтирів законодавчого регулювання господарської діяльності з метою сприяння здоровому **розвитку** економічних відносин в Україні. Але при цьому, питанню сталості підприємництва та, відповідно, здорового конкурентного середовища не приділяється значної уваги.

Статтею ж 42 ГК України визначається, що підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. На практиці ж підприємцями найбільше уваги приділяється таким словосполученням як «на власний ризик» та «з метою одержання прибутку» та майже повністю ігнорується питання «системності», яке здалеку підштовхує до розуміння саме «сталості» підприємництва.

У Законі ж України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 № 2210-III вже доволі системно використовується поняття «розвитку» у контексті економічної конкуренції. Це також підтверджується й положеннями статті 4 Закону України «Про стандартизацію» від 05.06.2014 № 1315-VII, яка, серед іншого, визначає, що метою стандартизації в Україні є й усунення технічних бар'єрів у торгівлі та запобігання їх виникненню, підтримка **розвитку** і міжнародної конкурентоспроможності продукції.

Правозастосовну ж політику у цій сфері можна проаналізувати на прикладі діяльності Антимонопольного комітету України, яка системно розвивається з кожним роком. Це можна також пояснити тим фактом, що АМК України щорічно публікує звіти про власну роботу, в яких також визначає плани та предмет подальшої діяльності. Саме впровадження щорічної звітності та плану дій можна кваліфікувати як один з механізмів досягнення цілей сталого

розвитку діяльності контролюючого органу у сфері захисту економічної конкуренції, який, в свою чергу, покликаний контролювати розвиток конкурентного середовища України у певній перспективі.

В той же час, комплексний аналіз спеціального законодавства у сфері захисту економічної конкуренції дає підстави зробити висновки про першочергове нормативне запровадження принципів сталого розвитку саме у цій сфері (завдяки найбільшій кількості згадувань про необхідність «розвитку» конкурентного середовища; системність же наштовхує до поняття сталості). Це може бути пов'язано із вказаним вище фактом про те, що напрям сталого розвитку України у сфері побудування конкурентного середовища прямо передбачений одним із найголовніших у «Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», а також неодноразово вказується у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна», який є аналітичним базисом іншого Указу Президента України – «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 № 722/2019.

Разом з тим, повертаючись до реалій сьогодення неможливо ігнорувати факт наближення України до серйозної та системної реформи конкурентного законодавства, яке безумовно має включати в себе досвід багатьох зарубіжних країн. Найбільш характерною рисою цієї реформи, виходячи з проектів нормативно-правових актів [5; 6], якими така має запроваджуватися, є посилення функціональності Антимонопольного комітету України, розширення інструментарію доведення правопорушень у сфері захисту економічної конкуренції, а також модернізація законодавства, яким регламентується порядок притягнення до відповідальності винних за правопорушення у сфері захисту економічної конкуренції. На наше глибоке переконання, такий підхід є правильним та обов'язково має акцентуватися на принципі безповоротності притягнення до відповідальності, а не на рівні покарання. Оскільки останній чинник є скоріш корупціогенним фактором, аніж покликаним на ефективність роботи органів контролю за захистом економічної конкуренції, що підтверджується негативною історією ефективності попередньої роботи головного регулятора конкуренції в Україні.

Висновки. Виходячи із зазначеного вище, очевидним представляється беззаперечний зв'язок між такими поняттями та явищами як «правова доктрина України», «принципи сталого розвитку», а також вплив на них сучасного конкурентного права.

В даному контексті складно не погодитись із твердженнями та напрацюваннями Бурика З.М., який зазначає, що концептуальні засади державного регулювання сталого розвитку країни полягають у гармонійному (збалансованому) розвитку економічної, соціальної (суспільної), екологічної та інституційної складових, що впроваджується шляхом розробки, затвердження та реалізації відповідних стратегічних та концептуальних нормативно-правових документів. На наш погляд, закріплення такого механізму впровадження принципів сталого розвитку на рівні закону України безпосередньо відобразить зміни та відповідне удосконалення правової доктрини України. Наразі ж визначальними нормативно-правовими документами у цій сфері, як вже неодноразово відзначалося, є відповідні аналітичні напрацювання, затверджені на рівні Указів Президента України від 12.01.2015 № 5/2015, від 30.09.2019 № 722/2019 – що наразі не є достатнім для повної імплементації цілей сталого розвитку, як інструменту розвитку та його контролю для держави і суспільства.

При цьому, відзначення в межах зазначених вище аналітичних документів необхідності забезпечення сталого розвитку, в тому числі у сфері здорової та добросовісної конкуренції, прямо вказує на те, що майбутні механізми одними з перших мають бути впроваджені у законодавство у саме цій сфері. Сподіваємося, що зазначене буде належним чином враховано законодавцем під час запровадження системної реформи конкурентного законодавства України, що вже є назрілим.

Але в той же час, аналіз сучасного законодавства, а також окремих проектів законів у цій сфері, свідчить про відсутність необхідної узгодженості в тлумаченні та розумінні поняття «принципів сталого розвитку». Досі законодавством не визначені орієнтири подальшого сталого розвитку конкуренції, а також чіткі показники, які слугуватимуть їх підтвердженням. За умов же сучасної тривалої економічної кризи в Україні, наслідки якої

ще більше проявляються під час війни, запровадження чітких передбачуваних орієнтирів здійснення конкурентної політики є необхідним задля належного виконання та дотримання цілей й принципів сталого розвитку економічних відносин та конкуренції, зокрема. Зміст же цієї наукової роботи, який містить комплексний аналіз науково-правових напрацювань, додатково підтверджує назрілу необхідність подібних удосконалень чинного та проектів майбутнього законодавства.

Відповідаючи завданням та цілям цієї наукової роботи, вважаємо за необхідне визначити наступне:

1. Першочерговим визначальним критерієм впровадження принципів сталого розвитку в законодавство України є відповідність таких принципів умовам правової доктрини України. Наявність великої кількості досліджень, які передбачають значну ефективність запровадження сталого розвитку в напрями правової політики України свідчать про те, що таке запровадження є нагальною потребою сучасного суспільства, яке дозволить визначити основоположні орієнтири розвитку у довгостроковій, середньостроковій та короткостроковій перспективі.

2. Таке впровадження має відповідати вимогам належної взаємоузгодженості та передбачати чіткі показники, за якими будуть визначатися результати дотримання політики сталого розвитку в окремих сферах життя суспільства, а відповідні особи нестимуть, в тому числі, юридичну відповідальність за належний результат.

3. Задля належного впровадження відповідних принципів, загальнонаціональний орієнтир сталого розвитку слід нормативно закріпити на рівні Основного Закону, який, в свою чергу, однією із своїх функцій несе загальне визначення орієнтирів здійснення державного управління та політики, порядок досягнення та відповідного моніторингу яких в подальшому уточнюється на рівні закону України.

4. Вплив конкурентного права на впровадження принципів сталого розвитку складно переоцінити. Це пов'язано з тим, що будь-яка національна стратегія в будь-якому разі обов'язково має враховувати економічну політику. При цьому, науковцями вже неодноразово відзначався прямо пропорційний зв'язок між рівнем розвитку захисту конкуренції з загальними показниками ефективності економічної політики. Вказане вище підтверджується тим, що дотримання високого рівню захисту економічної конкуренції вже було закріплено в імперативному порядку в «Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженій Указом Президента України від 12.01.2015 № 5/2015, а також передбачається більш актуалізованою Національною доповіддю «Цілі сталого розвитку: Україна» (2017). Також такі положення кореспондуються з відповідними напрацюваннями на Саміті ООН з питань сталого розвитку, який відбувся у 2015 році.

Отже, впровадження в Україні концептуальних положень до Основного Закону відповідатиме належному нормативно-доктринальному закріпленню відповідного напрямку розвитку правової та економічної систем України. За таких умов система законодавства, як така, також потребуватиме відповідних змін та удосконалень. Економічний ж розвиток, як один з основних напрямів такої політики, матиме першочергове значення, а відповідно і вплив на нормативно-правову систему.

Можливо саме напрацювання законодавця у напрямку сталого розвитку конкурентних відносин слугуватимуть практичним прикладом для інших сфер, та відповідно необхідності здійснення додаткових наукових досліджень у цьому напрямку. Що, відповідним чином, підвищує і так високу потребу здійснення системної реформи конкурентного законодавства у найбільш якійсній формі із врахуванням необхідності дотримання принципів та досягнення цілей сталого розвитку Україною.

Список використаних джерел:

1. Організація Об'єднаних Націй. Історичний новий Порядок денний у галузі сталого розвитку одностайно прийнятий 193 державами-членами ООН. Організація Об'єднаних Націй : веб-сайт. URL: <http://www.un.org.ua/ua/informatsiinyi-tsentri/news/3579-2015-09-28-12-06-08-istorichniy-noviy-poryadok-den> (дата звернення: 31.07.2022).
2. Українські лідери та експерти з е-урядування поділилися досвідом на конференції з електронного урядування в Таллінні. U-Lead : веб-сайт. URL: <https://tsnap.ulead.org.ua/news/ukrayinski-lidery-ta-eksperty-z-e-uryaduvannya-podilylysya-dosvidom-na-konferentsiyi-z-elektronogo-uryaduvannya-v-tallinni/> (дата звернення: 31.07.2022).
3. Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020». Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 31.07.2022).
4. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна». Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів : веб-сайт. URL: <https://mepr.gov.ua/files/docs/%d0%9d%d0%b0%d1%86%d1%96%d0%be%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%b0%20%d0%b4%d0%be%d0%bf%d0%be%d0%b2%d1%96%d0%b4%d1%8c%20%d0%a6%d0%a1%d0%a0%20%d0%a3%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d0%b8%d0%bb%d0%b8%d0%bf%d0%b5%d0%bd%d1%8c%202017%20ukr.pdf> (дата звернення: 31.07.2022).
5. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо конкуренційно-антимонопольної реформи № 2730. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67870 (дата звернення: 31.07.2022).
6. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України №5431. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71771 (дата звернення: 31.07.2022).
7. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гармонізації законодавства у сфері порівняльної реклами із правом Європейського Союзу) № 0953. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=0953&skl=10 (дата звернення: 31.07.2022).
8. Коваленко А. Стан і проблеми нормативно-правового забезпечення сталого розвитку в Україні. *Економіка природокористування і охорони довкілля*. 2014. С. 13–15.
9. Цілі сталого розвитку і Україна. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina> (дата звернення: 31.07.2022).
10. Новікова В. С. Теоретико-правові засади модернізації господарського законодавства України на принципах сталого розвитку. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 2. С. 92–94.
11. Семеніхін І.В. Правова доктрина в системі юридичної науки і практики : автореф. дис. ... канд.юрид.наук : 12.00.01 / Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування Харків, 2012. 20 с.
12. Семеніхін І. В. Правова доктрина, наукова спільнота і влада: окремі питання співвідношення та взаємодії. *Теорія і практика правознавства*. 2016. № 1. С. 1–14.
13. Євграфова Є. П. Доктрина у правовій науці і юридичній практиці / Є. П. Євграфова. *Вісник Національної академії наук України*. 2013. С. 52–62.
14. Джабраїлов Р.А., Малалітнева В.К., Гудіма Т.С. Перспективи модернізації господарського законодавства України в контексті концепції сталого розвитку. *Економіка та право*. 2018. № 2. С. 3-19.
15. Бурик З. М. Концептуальні підходи до державного регулювання сталого розвитку в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. № 2. С. 1–8.

